

Culture free or Culture fair? A pilot study on Self-esteem Inventory among Iranian Children

آزاد از فرهنگ یا صادق با
فرهنگ؟
گزارش مطالعه مقدماتی
مقیاس حرمت خود در
کودکان

Jalal Younesi , Ph.D.

دکتر سید جلال یونسی*

Abstract:

With the aim of standardising the Culture Free Self Esteem Inventory (CFSEI - Form A) a study in two phases – the pilot and a final – was conducted in Iran. In the pilot study 199 children (age 6-13 years) were examined. The Coopersmith Self-Esteem Inventory was used for measuring concurrent validity of CFSEI. Moreover, in the pilot study, reliability over time for the Scale was measured. The results showed acceptable reliability and validity of the Scale among Iranian children. Some items of the Inventory were modified or revised based on the Characteristics of Iranian culture. According to the results of factor analysis, which was carried out in the final study among 1300 children, this Scale can measure factors of self esteem among the Iranian population although it is not able to measure them in the Canadian population. Considering findings of the study and the modifications made to CFSEI, this inventory is culture fair rather than culture free.

Key words: Self esteem, Culture free, Standardization,

چکیده:

به منظور استاندارد سازی فرم بلند آزمون آزاد از فرهنگ حرمت خود، مطالعه ای در دو مرحله مقدماتی - نهایی در ایران انجام گرفت. در مرحله مقدماتی ۱۹۹ کودک دوره ابتدایی (۶-۱۳ سال) مورد آزمون قرار گرفتند. جهت مطالعه روایی همگرایی این مقیاس از آزمون حرمت خود کوپر اسمیت استفاده گردید. همچنین در مطالعه مقدماتی پایایی طول زمان این آزمون مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان دهنده روایی و پایایی مقبول برای اجرای این آزمون در میان کودکان بود. تعدادی از سوالات این مقیاس براساس فرهنگ ایران اصلاح و مورد بازنگری از نظر محتوا قرار گرفت. مضافاً بر اساس نتایج تحلیل عوامل مطالعه نهایی که با ۱۳۰۰ نفر آزمودنی انجام گرفت، مشخص شد این آزمون در جمعیت ایرانی سازه هایی از حرمت خود را می سنجد که در جمعیت کانادایی قادر به سنجش آن نبود. با توجه به نتایج این پژوهش و اصلاحات اعمال شده بر آزمون، این مقیاس مذکور صادق با فرهنگ است به جای آنکه آزاد از فرهنگ باشد.

واژه‌های کلیدی: حرمت خود - آزاد از فرهنگ - استاندارد سازی - صادق با فرهنگ

* عضو هیات علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، اوین، بلوار دانشجو، خیابان کودکان، گروه روانشناسی بالینی

مقدمه

یکی از سازه‌های روانشناختی که در کلینیک‌های روانشناسی و روانپزشکی ومراکز مشاوره، همواره مورد توجه روان‌درمانگران و مشاوران بوده، حرمت خود^۱ است. این خصیصه اشاره به ارزیابی کلی فرد از ارزش خویش دارد (بی، ۲۰۰۰). متخصصان بالینی در ارزیابی و تشخیص اختلالات روانی یکی از سازه‌های روانی را که با اهمیت تلقی می‌کنند، حرمت خود است که در زمینه‌های کلی، تحصیلی، اجتماعی و خانوادگی در قالب آزمون‌های معتبر مورد سنجش قرار می‌گیرد (استسون و استسون، ۲۰۰۱). در بسیاری از موارد در امر سنجش این ویژگی روانی مانند سایر ویژگی‌ها، این سوال مطرح است که آیا می‌توان حرمت خود را جدای از فرهنگ در نظر گرفت؟

عده‌ای مانند جیمز باتل (۱۹۹۲) اعتقاد دارند که خصوصیات مربوط به حرمت خود امری جهانی^۲ است که در همه فرهنگها به طور مشترک وجود دارد و می‌توان با ابزار واحد آن را اندازه گرفت (سیگما، ۱۹۹۴). بهمین جهت، با ساختن آزمونهایی با عنوان آزمون حرمت خود آزاد از فرهنگ^۳ در پی اندازه‌گیری این سازه روانی بدون توجه به فرهنگی که فرد در آن زندگی می‌کند، هستند. در این دیدگاه، تنها ترجمه‌رسانی یک آزمون برای بکارگیری آن در هر فرهنگی کافی است و نیازی به اندازه‌گیری پایایی^۴ و روایی^۵ آن بر اساس فرهنگ آن جامعه نیست.

دیدگاه دیگر اعتقاد دارد حرمت خود از سازه‌های روانی است که فرهنگ بطور وسیع و گسترده بر آن تاثیر دارد (کلی، ۲۰۰۱؛ جونز، ۲۰۰۵؛ سینگلیس و همکاران، ۱۹۹۹؛ بی، ۲۰۰۰). حتی عده‌ای پارافرانتر گذاشته معتقدند با توجه به این که اساسا مفهوم خود^۶ در کشور های غربی به صورت فرد گرایانه^۷ بوده و در کشورهای شرقی بیشتر جمع گرایانه^۸ است، نمی‌توان در اندازه‌گیری و مطالعه حرمت خود از مقیاس های آزاد از فرهنگ استفاده نمود (کوهلر، ۲۰۰۳). تاکید دارند که تمام آزمون‌های روانی بویژه آزمون حرمت خود همبسته با فرهنگ هستند و نمی‌توان آنها را بدون توجه به فرهنگی که در آن استفاده می‌شوند در نظر گرفت (هور، ۱۹۹۱؛ هولدای کالاهان، هال و مک دونالد، ۱۹۹۶) و موضوع صادق با فرهنگ^۹ را مطرح کرده اند (آناستازی، ۱۹۸۸). در ایران، مواردی مشاهده می‌شود که ابزارهایی استاندارد نشده در موقعیت‌های روانپزشکی و روان‌شناسی استفاده می‌شود. بنابراین هر آزمون حتی آزمونهای غیر کلامی باید تنها در بستر فرهنگ جامعه مورد استفاده قرار گیرد. این امر ضرورت استاندارد سازی آزمونها را در جامعه مورد استفاده هر چه بیشتر نمایان می‌سازد.

یکی از سازه‌های مفهوم خود، حرمت خود است که به طور کلی شامل ارزیابی و سنجش خود می‌باشد (رامپل و هریس، ۱۹۹۴، استسون و استسون، ۲۰۰۱؛ بی، ۲۰۰۰) و دارای اهمیت زیادی در حیات روانی اجتماعی انسان است به گونه‌ای که حرمت خود در تمام مراحل تحول (بارون و اینگام، ۱۹۹۵؛ باتل، ۱۹۸۷) سطح موفقیت فرد و توانایی اش برای سازگاری با مقتضیات محیطی و همچنین سلامت روانی او را تحت تاثیر قرار می‌دهد (باتل، ۱۹۹۲).

حرمت خود از خصیصه‌های روانی است که بعد از پشت سر گذاشتن مراحل تحول، در طول زندگی فرد نسبتا ثابت می‌ماند مگر آنکه حادثه‌ای مهم مانند شکست و ناکامی در زندگی فرد رخ دهد (لیری و بامیزتر، ۲۰۰۰). در میان جمعیت آسیب دیده روانی اعم از کودک نوجوان و بزرگسال این سازه روانی نقش اساسی را در سازگاری های روانی اجتماعی آنان حتی بیشتر از جمعیت عادی ایفا می‌کند. برای نمونه کودکان و نوجوانان و حتی بزرگسالانی که به دلایل مختلف مانند: کم توانی فیزیکی، ذهنی، بزهکاری و بیماری روانی، استیگما زده^{۱۰} محسوب می‌شوند، یکی از جنبه‌هایی که به طور آشکاری تحت تاثیر قرار می‌گیرد حرمت خود است (آلون، ۱۹۷۹؛ کوریگان، ۲۰۰۴). این امر وقتی دارای اهمیت بیشتر می‌شود که این کودکان وارد دوره نوجوانی می‌شوند به گونه‌ای که در اثر افزایش خود آگاهی در این دوره (پیاژه، ۱۹۷۰) نوجوان توانایی دریافت شفاف تر نظرات منفی مردم نسبت به خود را داراست که نتیجتا خود انتقادگری و ارزیابی منفی از خویش را بدنبال خواهد داشت (دوال و ویکلوند، ۱۹۷۲). در این شرایط حرمت خود نقش مهمی در سازگاری های روانی اجتماعی این کودکان و نوجوانان ایفا می‌کند. برای سنجش این سازه یکی از مقیاسهایی که می‌تواند مشاوران و روانشناسان و دست اندرکاران امر تعلیم و تربیت را یاری دهد آزمون حرمت خود است. در این زمینه آزمون های متعددی وجود دارد که هر کدام دارای نقاط ضعف و قوت خاص خود است. از مشهورترین آزمونها در این زمینه می‌توان از مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود (۲-CFSEI) (باتل، ۱۹۹۲) نام برد. مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود (CFSEI) جزو آزمونهای نادری است که به طور وسیعی در کشورهای مختلف توسط روان‌شناسان و متخصصان علوم تربیتی مورد استفاده قرار گرفته است (هولادی^{۱۱} و همکاران، ۱۹۹۶). این مقیاس به عنوان آزمون مفید در موقعیتهای مختلف تحصیلی برای همه فرهنگها معرفی شده است. بر خلاف نظر کوهلر (۲۰۰۳)، جیمز باتل (۱۹۹۲) اعتقاد دارد که کودکان در سراسر دنیا در ادراک و باز خورد هایشان نسبت به خود بیشتر شبیه به هم هستند تا این که متفاوت از هم باشند. بر این اساس، وی ادعا دارد که مقیاس حرمت خود که توسط وی ساخته شده است، آزمون است آزاد از فرهنگ و تمام سوالات آن عاری از هر گونه سوگیری فرهنگی^{۱۲} است. این ادعا توسط دو نفر از روان‌شناسان در نهمین کتاب سال اندازه گیری روانی (ریگز، ۱۹۸۵) مورد انتقاد واقع شده و آن را فاقد اعتبار می‌دانند و معتقدند دلیل تجربی برای آزاد از فرهنگ بودن این آزمون وجود ندارد. یکی از محققان مهم در زمینه روانسنجی (آناستازی، ۱۹۸۸) اعتقاد دارد که مفهوم آزاد از فرهنگ برای آزمونها کلا غیر قابل دفاع است و ترجیح می‌دهد که به جای کلمه آزاد از فرهنگ کلمه صادق با فرهنگ را به کار ببریم. زیرا که هنجارهای فرهنگی تحول هویت خود را شکل می‌دهند و وجود ساختار هویت متجانس جهانی و همگانی غیر محتمل است (کوهلر، ۲۰۰۳؛ هور، ۱۹۹۱). بنابراین پذیرش وجود آزمون که بتواند حرمت خود را آزاد از فرهنگ بسنجد بسیار مشکل است (هولادی و همکاران، ۱۹۹۶). این محققان با استفاده از آزمون فهرست

- 1-Self- esteem
- 2-universal
- 3-culture free
- 4-Reliability
- 5-validity
- 6-self
- 7-individualistic

- 8-collectivist
- 9-culture fair
- 10-Stigmatized
- 11-culture Free Self-Esteem Inventory
- 12-Holady
- 13-Culture - fair
- 14-Hoar

ویژگی های آزاد از فرهنگ (CFSEI-2) هفت گروه از کودکان و نوجوانان ساکن در ایالات مختلف آمریکا با فرهنگهای قومی و بومی متفاوت مورد مطالعه قرار دادند. آنان نتیجه گیری نمودند که این آزمون آزاد از فرهنگ نیست و باید عنوان آن تغییر کند. همچنین این محققان تاکید داشتند که این آزمون باید محدود به استفاده در میان کودکان دوره ابتدایی باشد و علی رغم ادعای مولف آزمون (باتل، ۱۹۹۲) کاربرد آن در میان نوجوانان حتما باید با تغییرات اساسی همراه باشد. البته بعضی از محققان این آزمون را برای مطالعه نوجوانان بکار برده اند و نتایج آن را سودمند گزارش نموده اند (بولدن و ویلیام، ۱۹۹۵). در مطالعه ای که توسط یونسی (۱۹۹۸) در میان کودکان و نوجوانان ایرانی و انگلیسی انجام شد، کارایی این آزمون در بین نوجوانان مشاهده گردید، به گونه ای که این مقیاس قادر بود نوجوانان کم توان فیزیکی را از نوجوانان سالم در سازه های حرمت خود متمایز سازد.

این آزمون دارای توان مقبولی در متمایز کردن گروه های کودکان و نوجوانان با آسیب های مختلف روانی اجتماعی از جمعیت عادی است. مولف آزمون حرمت خود و همکارانش در مطالعه ای حرمت خود کودکان دارای اختلال مغزی را در مقایسه با جمعیت عادی بر اساس مقیاس (CFSEI) مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که آزمودنی های با اختلال مغزی دارای نمره حرمت خود کمتری بودند (باتل، ۱۹۹۱). در مطالعه کودکان و نوجوانان سال اول تا سال دوازدهم تحصیلی یافته شد که این آزمون قادر به تمایز کودکان و نوجوانان دارای بیش فعالی (ADHD) از جمعیت عادی در رابطه با حرمت خود بود (باتل، ۱۹۹۲). در پژوهشی دیگر که در میان کودکان ۶ تا ۱۲ ساله صورت گرفت، نتیجه نشان داد که این آزمون قادر به تمایز کودکان افسرده از غیر افسرده در رابطه با حرمت خود آنان می باشد (باتل، ۱۹۹۱، ۱۹۸۷).

تحقیقات دیگر نشان می دهد که این آزمون قادر است هر نوع تغییر مثبت در مورد حرمت خود را به وضوح نشان دهد. در پژوهشی تاثیر تکنیکهای رفتاری به صورت برنامه های گروهی در افزایش حرمت خود کودکان ۶ تا ۱۲ ساله با استفاده از مقیاس CFSEI-2 فرم ب (فرم کوتاه ۳۰ سوالی) مورد بررسی قرار گرفت و مشاهده گردید که این آزمون تغییرات مثبت در حرمت خود کودکان بر اثر مداخلات رفتاری را نشان می دهد (راوسون و مک اینتاش، ۱۹۹۱).

در مطالعه مشابه دیگری در آمریکا تاثیر برنامه های تفریحی در مدرسه بر افزایش حرمت خود کودکان ۸ تا ۱۲ سال مورد بررسی قرار گرفت. مقیاس CFSEI در رابطه با این کودکان افزایش حرمت خود را در میان آنان به طور معنا دار نشان داد (بیکرو ویت، ۱۹۹۶). مسئله ای که این پژوهش بدنبال بررسی آن است آزاد از فرهنگ و یا صادق با فرهنگ بودن این آزمون است تا با پیمودن روند استاندارد سازی این امر واضح گردد.

روش

جامعه آماری، نمونه و روش اجرای پژوهش

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دانش آموزان ۶ تا ۱۳ سال مدارس ابتدایی دخترانه و پسرانه مناطق ۱۹ گانه شهر تهران است. انتخاب نمونه پژوهش در دو مرحله به شرح ذیل انجام شد.

در مطالعه اولیه مناطق نوزده گانه آموزش و پرورش شهر تهران بر اساس توزیع جغرافیایی به ۴ بخش شمال، جنوب، شرق و غرب تقسیم

شد. این تقسیم بندی برای این منظور صورت گرفت تا از میان ۱۹ منطقه تهران برای ۴ بخش مذکور شانس مساوی برای انتخاب شدن یک منطقه از هر ۴ بخش امکان پذیر باشد. (مناطق ۱، ۳، ۲، ۶ شمالی، ۱۱، ۱۲، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹ جنوبی، مناطق ۵، ۹، ۱۰ غربی، مناطق ۴، ۸، ۱۳، ۱۴ شرقی). از هر یک از ۴ بخش مذکور به صورت تصادفی یک منطقه انتخاب شد، در نتیجه منطقه یک از شمال، پنج از غرب، چهار از شرق، دوازده از جنوب انتخاب شدند. با استفاده از کتابچه آموزش و پرورش شهر تهران لیست مدارس ابتدایی دخترانه و پسرانه مناطق استخراج شد. در مرحله بعد از مدارس هر منطقه در مقطع ابتدایی و جنسیت های مختلف یک مدرسه به صورت تصادفی نظام دار با مضرب ۷ انتخاب شد. در هر مدرسه به صورت تصادفی از هر پایه تحصیلی اول تا پنجم ابتدایی یک کلاس انتخاب و در هر کلاس تعدادی دانش آموز به صورت تصادفی نظام دار با مضرب ۷ انتخاب شدند. بدین طریق ۹۴ دانش آموز در مرحله اول نمونه گیری برای مطالعه اولیه مقیاس حرمت خود انتخاب شدند این آزمودنی ها علاوه بر مقیاس حرمت خود، آزمون کوپر اسمیت را تکمیل کردند و بعد از یک هفته مقیاس حرمت خود را مجدداً تکمیل نمودند.

در مرحله دوم ۱۰۵ نفر از دانش آموزان همین مناطق فرم اصلاح شده مقیاس حرمت خود را اجرا کردند.

ابزار سنجش:

این مقیاس دارای ۶۰ سوال و پنج زیر مقیاس است و برای اولین بار توسط باتل (۱۹۹۲) در کانادا استاندارد شده است. زیر مقیاس های این آزمون عبارتند از: مقیاس حرمت خود کلی (۲۰ سوال)، مقیاس حرمت خود اجتماعی (۱۰ سوال)، مقیاس حرمت خود تحصیلی (۱۰ سوال)، مقیاس حرمت خود خانوادگی (۱۰ سوال) و مقیاس دروغ سنج (۱۰ سوال). مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود را می توان به دو شیوه فردی و گروهی اجرا کرد. در دانش آموزان پایه اول و دوم ابتدایی اجرای انفرادی مناسب تر است. همچنین در پایه اول ابتدایی بایستی به صورت شفاهی اجرا شود. در اجرای شفاهی آزمونگر سوالها را با صدای بلند می خواند و پاسخ آن را در پاسخنامه علامت می زند. از آن جا که لحن آزمونگر در چگونگی پاسخگویی آزمودنیها بسیار موثر است. در اجرای شفاهی آزمون، آزمونگر باید دارای کلام یکنواخت، آرام و بدون هدایتگری باشد. بنابراین پیشنهاد می شود که از نوار کاست ضبط شده استفاده شود. اجرای شفاهی برای دانش آموزانی که دچار کم توانی هستند و یا کودکان بی سواد نیز پیشنهاد می شود.

در مورد دانش آموزان پایه دوم ابتدایی و بالاتر که می توانند بخوانند، اجرا به صورت نوشتاری است. ضمن این که دانش آموزان دستور العمل آزمون را می خوانند، آزمونگر هم با صدای بلند دستور العمل را برای آنها بخواند و مطمئن شود که دانش آموزان شیوه پاسخگویی را فرا گرفته باشند.

مدت زمان پاسخگویی به تست (شفاهی، کتبی) ۱۰ تا ۱۵ دقیقه است.

آزمون کوپر اسمیت:

این آزمون جهت اندازه گیری روایی همگرا در بین آزمودنی ها اجرا شد. این آزمون مراحل استاندارد شدن را در ایران نداشته است و تنها دارای میانگین در جمعیتی حدود ۲۴۰ نفر می باشد (بیابانگرد، ۱۳۷۳). نظر

به شهرت آزمون و کاربرد وسیع آن در ایران (البته بدون استاندارد شدن) این آزمون جهت اندازه گیری همگرا انتخاب شد.

یافته ها

در این تحقیق برای بررسی پایایی از دو روش بازآزمایی و همسانی درونی استفاده گردید.

جدول ۱- شاخص های توصیفی نمرات آزمون گروه دختران و پسران مورد بررسی در آزمون آزاد از فرهنگ حرمت خود

گروه	میانگین	انحراف معیار	میانه	نما	کمینه	بیشینه
دختر	۳۷/۶۹	۵/۳۲	۳۹	۴۲	۱۵	۴۶
پسر	۳۷/۲۴	۵/۵۹	۳۸	۴۱	۱۴	۴۶

پایایی باز آزمایی مقیاس با اجرای مجدد آزمون پس از یک هفته محاسبه شد، ضرایب پایایی باز آزمایی در مورد آزمودنیها ($N=94$) به ترتیب $0/781$ برای دانش آموزان دختر، $0/813$ برای دانش آموزان پسر، و $0/797$ برای کل دانش آموزان بدست آمد (جدول شماره ۲). همسانی درونی این ضرایب برای زیر مقیاسها و کل آزمون در دو مرحله به شرح جدول (۲) محاسبه شد. سوالهای شماره ۵، ۱۶، ۱۰، ۲۲، ۱۷،

جدول ۲ - نتایج مربوط به پایایی باز آزمایی و همسانی درونی مقیاس

گروه	ضریب باز آزمایی	ضریب همسانی درونی
دختر	$0/781$	
پسر	$0/813$	
کل	$0/797$	
مرحله اول		$0/846$
مرحله دوم		$0/866$

دارد. این مقیاس در گروه ۹۴ نفری از دانش آموزان مقطع ابتدایی اجرا گردید. محققان این پژوهش گزارش نمودند که دانش آموزان (به ویژه مناطق جنوب تهران) در درک معانی بعضی از کلمات مشکل دارند لذا این کلمات در فرم جدید از پرسش ها حذف یا اصلاح گردید. کلمات اصلاح یا حذف شده به شرح ذیل است:

حذف کلمه «همسالان» از پرسشهای ۱۴ و ۲، تغییر کلمه «هرگز» به کلمه «اصلا» در پرسش های ۶، ۱۲، ۱۹، ۲۶، ۵۲ و ۶۰، حذف کلمه «فقط» و تغییر کلمه «تعداد کمی از دوستان» به «دوستان کمی» در سوال ۸، تغییر کلمه «والدین» به کلمه «پدر و مادرم» در پرسش های ۶، ۳۱، ۴۲ و ۵۰، تغییر کلمه «دشوار» به کلمه «مشکل» در پرسش ۹، کلمه «سخت» در پرسش ۲۴، تغییر عبارت «متعلق به من» به عبارت «مال من» در پرسش ۱۹، تغییر کلمه «اغلب» به کلمه «بیشتر وقتها» در پرسشهای ۲۰، ۲۷، ۳۳، ۴۰ و ۵۹، تغییر کلمه «رهبر» به کلمه «نماینده» در سوال ۲۱، تغییر کلمه «شرم» به کلمه «خجالت» در سوال ۲۰، تغییر کلمه «بی کفایتی» به کلمه «بی عرضگی» در سوال ۲۵، تغییر کلمه «کودکان» به کلمه «بچه ها» در سوال ۳۳، ۳۴، تغییر فعل «درک می کنند» به فعل «می فهمند» در پرسش ۴۲، تغییر عبارت «نسبت به من» به عبارت «در ارتباط با من» در پرسش ۴۶، و حذف کلمه «درسی» و تغییر کلمه «صورت» به کلمه «شکل» در پرسش ۴۸.

روایی محتوا - روایی محتوای مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود طی مراحل زیر مورد بررسی و تایید قرار گرفت:

- توسط کارشناس اول (روانشناس) مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود از انگلیسی به فارسی ترجمه شد.
  - فرم ترجمه شده در اختیار کارشناس دوم (روانشناس) قرار گرفت تا علاوه بر تایید روانی ترجمه به این سوال نیز پاسخ داده شود که تا چه حد پرسش های موجود در مقیاس حرمت خود با تعریف حرمت خود مطابقت دارد.
  - فرم ترجمه و تایید شده در اختیار کارشناس سوم (روانشناس) قرار گرفت تا مجدداً به زبان انگلیسی بازگردانده شود و همچنین تایید نماید که پرسش های موجود در مقیاس تا چه حد با تعریف حرمت خود مطابقت دارد.
  - دو فرم مقیاس، یعنی فرم اولیه که به زبان انگلیسی بود (فرم اصلی) و فرم دوم که توسط کارشناس سوم دوباره به زبان اصلی برگردانده شده بود در اختیار کارشناس چهارم (روانشناس) قرار گرفت که تفاوت های میان سوال ها را پیدا کند و علاوه بر آن به این سوال نیز پاسخ دهد که پرسش های موجود در مقیاس تا چه مقدار با تعریف حرمت خود مطابقت دارد.
- بدین طریق مقیاسی شامل ۶۰ سوال تحت عنوان مقیاس حرمت خود آزاد از فرهنگ جهت مطالعه اولیه در فرم اولیه ترجمه شد و تمام متخصصان مذکور با درجات بالایی تایید نمودند که سوال های مقیاس قادر به سنجش حرمت خود در کودکان بوده و با تعریف حرمت خود مطابقت

روایی سازه:

روایی سازه^۱ مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود با تحلیل عامل اکتشافی^۲ به روش مولفه های اصلی در مورد ۱۳۰۰ دانش آموز بررسی شد. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود در جدول (۳) ارائه شده است از ملاحظه ارقام جدول شماره ۳ نتایج زیر استنتاج می شود:
 ۱- عامل یکم با پرسشهایی همبسته است که در مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود به «حرمت خود کلی» مربوط می شوند. بزرگترین بار عاملی به پرسش ۴۶ تعلق دارد (۰/۵۰۸).

جدول ۳ - نتایج تحلیل عاملی اکتشافی مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود با روش تحلیل مؤلفه های اصلی پس از چرخش به شیوه واریما کس

سوال	عامل ۱	عامل ۲	عامل ۳	عامل ۴	عامل ۵	عامل ۶
۴۶	۰/۵۰۸					
۵۹	۰/۴۹۵					
۴۱	۰/۴۸۴					
۲۷	۰/۴۴۷					
۳۳	۰/۴۱۶					
۲۰	۰/۳۸۴					
۱	۰/۳۷۵					
۵۰	۰/۳۶۷					
۳	۰/۳۵۱					
۳۶	۰/۳۲۲					
۲۴	۰/۳۱۸					
۱۳	۰/۳۱۶					
۵۸		۰/۵۹۳				
۴۸		۰/۴۶۷				
۴۹		۰/۴۲۵				
۵۵		۰/۴۲۱				
۵۴		۰/۴۱۲				
۴۳		۰/۴۰۹				
۱۱		۰/۴۰۷				
۴۲		۰/۳۹۳				
۴۷		۰/۳۶۷				
۵۲		۰/۳۶۰				
۳۷			۰/۶۱۶			
۳۵			۰/۵۹۳			
۳۸			۰/۵۳۹			
۲۳			۰/۴۶۵			
۳۱			۰/۴۶۴			
۲۲			۰/۴۵۲			
۲۵	۰/۴۱۱		۰/۴۲۵			
۴۰			۰/۴۱۸			
۳۹			۰/۳۳۹			
۲۹				۰/۷۳۰		
۳۰				۰/۶۹۹		
۱۴				۰/۶۰۳		
۵۷				۰/۵۹۴		
۱۷					۰/۶۵۹	
۵					۰/۶۳۷	
۱۰					۰/۵۹۷	
۹					۰/۴۴۶	
۱۵					۰/۴۳۸	
۴					۰/۳۹۸	
۷					۰/۳۳۵	
۲۸						۰/۶۸۲
۸						۰/۶۴۴
۲						۰/۴۵۱
۲۱						۰/۴۲۳

۲- عامل دوم با پرسشهایی همبسته است که در مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود به «حرمت خود اجتماعی» مربوط می شوند. بزرگترین بار عاملی به پرسش ۵۸ تعلق دارد (۰/۵۹۳).

۳- عامل سوم با پرسشهایی همبسته است که در مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود به «حرمت خود تحصیلی» مربوط می شوند. بزرگترین بار عاملی به پرسش ۳۷ تعلق دارد (۰/۶۱۶).

۴- عامل چهارم با پرسشهایی همبسته است که در مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود به «حرمت خود گروه همسالان» مربوط می شوند. بزرگترین بار عاملی به پرسش ۱۹ تعلق دارد (۰/۷۳۰).

۵- عامل پنجم با پرسشهایی همبسته است که در مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود به «حرمت خود خانوادگی» مربوط می شوند. بزرگترین بار عاملی به پرسش ۱۷ تعلق دارد (۰/۶۵۹).

۶- عامل ششم با پرسشهایی همبسته است که در مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود به «میزان مقبولیت» مربوط می شوند. بزرگترین بار عاملی به پرسش ۲۸ تعلق دارد (۰/۶۸۲).

۷- تنها پرسشی که بار عاملی آن بر دو عامل حرمت خود کلی و تحصیلی متمرکز شده، سوال ۲۵ است. بار عاملی که در هر دو عامل گزارش شده بالاتر از ۰/۳ است.

روایی همگرا: وجود همبستگی های قوی بین آزمون های مختلفی که به عنوان اندازه هایی از یک سازه مشترک طرح شده، معمولاً موید این ادعا است که همه آنها اندازه ای از آن سازه اند (هومن، ۱۳۶۹). در پژوهش حاضر از همبستگی بین نمره حرمت خود کلی مقیاس آزاد از فرهنگ حرمت خود با مقیاس حرمت خود کوپر اسمیت بعنوان شاهدی برای روایی همگرا^۱ استفاده شد. مقدار ضریب حاصل از اجرای هر دو پرسشنامه در مورد ۹۴ نفر دانش آموز مقطع ابتدایی برابر با ۰/۷۵ بود.

بررسی و تفسیر نتایج:

یافته های مطالعه مقدماتی بیانگر این است که این آزمون : اولاً دارای روایی و پایایی مقبولی از لحاظ آماری می باشد. نتایج نشان می دهد که این آزمون قادر به اندازه گیری حرمت خود در میان کودکان ایرانی می باشد. یافته ها با تحقیقات سازنده آزمون در کشور کانادا که در میان کودکان انجام گرفته (باتل، ۱۹۹۲ ؛ باتل و همکاران ۱۹۷۹) و سایر پژوهشگران که در نقاط دیگر دنیا این آزمون را به کار برده اند (یونسی، ۱۹۹۸؛ راوسون و مک اینتاش^۲، ۱۹۹۱ ؛ بیکر و ویت^۳ ۱۹۹۶) تطابق دارد.

ثانیاً در این مطالعه مقدماتی معلوم شد که این آزمون بنا به ادعای مولف آن (باتل، ۱۹۹۲) نمی تواند آزاد از فرهنگ تلقی شود. دلایل زیر آزاد از فرهنگ بودن این آزمون را به شدت مورد سوال قرار می دهد: الف- مشخص شد که بعضی از سوالات آزمون چنانچه عیناً به فارسی ترجمه شود دانش آموزان ایرانی در فهم آن با مشکل مواجه خواهند شد. سوالات مربوط به حرمت خود در تعامل با والدین باید بر اساس الگوی خاص تعاملی کودک و والدین که در ایران وجود دارد مطرح شود تا برای کودکان ایرانی قابل درک باشد. ب- تعدادی از سوالاتها

که دارای پایایی درونی کمتری در میان آزمودنی های ایرانی بودند، از آزمون اصلی حذف شدند به طوریکه تعداد سوالات آزمون از ۶۰ سوال به ۵۳ سوال تقلیل یافت. ج- نتایج تحلیل عوامل با آنچه باتل (۱۹۹۲) در رابطه با سازه های موجود در این آزمون و همبستگی سوالات با سازه ها ارائه داده، همخوانی ندارد. زیرا که سازنده آزمون نتوانست عامل ۴ و ۶ را در تحلیل عوامل خود در میان کودکان کانادایی پیدا کند. این امر موید نظر بعضی از روانشناسان و روانسنان می باشد که آزاد از فرهنگ بودن این آزمون را زیر سوال برده اند (هور^۴، ۱۹۹۱ ؛ هولادی^۵ و همکاران، ۱۹۹۶) و موضوع صادق با فرهنگ را برای حرمت خود مطرح کرده اند (آناستازی^۶، ۱۹۸۸، کلی^۶، ۲۰۰۱، جونز^۶، ۲۰۰۵، سینگیس و همکاران، ۱۹۹۹؛ بی، ۲۰۰۰).

در طول مطالعه مشاهده گردید که کودکان ساکن در مناطق جنوب شهر تهران معانی بعضی از عبارات های آزمون را به علت تفاوت های فرهنگی درک نمی کنند لذا بعضی از لغات تغییر داده شد. بنابراین لازم است در استاندارد کردن آزمون حرمت خود علاوه بر سطح فرهنگ عمومی به پاره فرهنگ ها نیز توجه شود (بی، ۲۰۰۰).

در این مطالعه آشکار شد که ۵ سوال از آزمون حرمت خود کوپر اسمیت دارای پایایی درونی بسیار ضعیفی بودند ($R < 0/18$). این یافته، نظر پژوهشگران را به این نکته اساسی معطوف می دارد که در بکارگیری این آزمون در موقعیت های بالینی و آموزشی احتیاط بیشتری مد نظر قرار دهند.

از محدودیت های این پژوهش انتخاب نمونه مورد مطالعه از شهر تهران می باشد پیشنهاد می شود با توجه به تاثیر فرهنگ ها و پاره فرهنگ ها این آزمون در نقاط دیگر کشور نیز مورد مطالعه قرار گیرد. با توجه به نقایص یافته شده در رابطه با آزمون حرمت خود کوپر اسمیت، استفاده از این آزمون جهت مطالعه روایی همگرا از محدودیت های این پژوهش بود. البته جهت مطالعه روایی همگرا الزامی می بایست از آزمون های مطرح و رایج در این زمینه استفاده می گردید.

در کل نتایج نشان می دهد، منطقی است که این آزمون در میان کودکان بین ۶ تا ۱۲ سال در موقعیت های گوناگون جهت اندازه گیری حرمت خود به کار رود.

این پژوهش می تواند نقیصه موجود در این زمینه را حداقل در ارزیابی حرمت نفس کودکان رفع نماید چرا که تا به حال هیچگونه آزمونی در این زمینه استاندارد نشده است. آنچه به نام آزمون کوپر اسمیت در ایران استفاده می شود تنها دارای جداولی از میانگین هاست (بیابانگر، ۱۳۷۳) و هیچگونه مطالعه ای در جهت استاندارد سازی آن صورت نگرفته است. ضمن این که در این مطالعه ضعف بعضی از سوالات آن در رابطه با پایایی درونی آشکار گردید.

با توجه به آزاد از فرهنگ نبودن آزمون که نتایج مطالعه مقدماتی (حتی مطالعه نهایی) نشان می دهد و با تاکید بر نظریه صادق با فرهنگ بودن آزمونها (آنا ستازی، ۱۹۸۸) بویژه در اندازه گیری حرمت خود (کوهرلر؛ فلین، ۲۰۰۳) مجری این طرح پژوهشی تصمیم به تغییر نام این آزمون از آزمون حرمت خود آزاد از فرهنگ به آزمون حرمت خود بهزیست گرفت. انتخاب کلمه بهزیست به علت اجرایی شدن این طرح پژوهشی از طرف

1-congruent validity

2-Rawson & McIntosh

3-Baker & Witt

4-Hoar

5-Holady

6-Anastasi

Battle J. (1992). Culture – free self – estem inventories : Examiners manual (2 nd ed) . Austin TX; PRO. ED.

Battle J. (1994). Catalog. Edmonton. Alberta, Canada: James Battle & Associates.

Bee, H. (2000). The developing child. Allyn & Bacon. U.S.A.

Branden, N. (1969). The psychology of self esteem . New York : Bantam.

Caron B. G (2001).Breathing in Relaxation. In «Nurture Your Child>s Gift», Edited by Caron B. G, Beyond Words Publishing.

Coopersmith , S (1981). Coopersmith. Inventory, School Form . Pado Alto , CA; Consulting psychology Press.

Corrigan.P. (2004). How stigma interferes with mental illness? American Psychologist. Vol. 59, No, 7; 614-615.

Dual, S. and Wicklund, R. (1972). A theory od objective self awarness. Academic Press. New york.

Kohler, F.H.(2003).SelfEsteem Theory and Measurement: A Critical Review. Volume 3(1). PP.234-245.

Hoar, C. H. (1991). Psychosocial identity development and cultural other. Journal of Counsulting and Development, 70, 6-12.

Holaday, M . ; Callahan, K ; Fbare, L. Hall , H. & Macdonald, N. (1996). A comparison of Culture Free Self Esteem Scales Means From Different Child and Adolescents Groups. Journal Personality Assessment. 66 (3), 540 – 554.

Jones, K.2005( ).The Eye of the Beholder: Psychological Perspectives on Lipodystrophy. ACRIA Update Summer - Vol.14 No. 3- pp 12-26.

Kelly S.(2001).Addressing Body Image, Self-Esteem, and Eating Disorders. Semester II Independent Inquiry.A Peer Reviewed Journal. Volume 2, Number 2 March 12, PP. 23-37.

Leary, M. R and Baumeister, R.F.(2000). The nature and function of self esteem. In m. Zanna(Ed). Advances in experimental social psychology. Vol, 32. pp.1-62.

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی می باشد.

تقدیر و تشکر :

با تشکر فراوان از عزیزانی که در این طرح همکاری داشته اند بویژه :

۱- خانم مینا هادیان روانسنج مرکز مشاوره توحید - آموزش و پرورش استان تهران

۲- دکتر حمید سپهر، استادیار دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

۳- مرحوم دکتر سعید شاملو، مدیر سابق گروه روانشناسی بالینی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی که در برگردان آزمون از انگلیسی به فارسی کمک بسیاری را نمودند.

۴- دکتر حیدر علی هومن، روانسنج و استاد دانشگاه تهران

۵- دکتر جیمز باتل (J. Battle)، مولف و سازنده آزمون CFSEI-۲ که با مکاتبات خود در زمینه پیشینه تحقیقات طرح مساعدت نمود.

مراجع:

بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۷۳). روش های افزایش عزت نفس در کودکان و نوجوانان (همراه با سه آزمون در مورد عزت نفس) . انتشارات انجمن اولیا و مربیان.

هومن، حیدر علی (۱۳۶۹) مترجم. روانسجی کاربردی - رابرت ال ثرندایک. انتشارات دانشگاه تهران

یونسی، جلال (۱۳۸۱). گزارش نهایی طرح پژوهشی استاندارد سازی آزمون حرمت خود در میان کودکان ایرانی. معاونت پژوهشی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی - تهران.

References:

Allon, N. (1979).Self perception of the stigma of overweight in relation to weight losing pattern .American Journal of Clinical Nutrition, 32, 470 – 480.

Anastasi, A, (1988). Psychological testing (6 th ed.) New York: Macmillan.

Baker, D. W & With , P.A (1996). Evaluation of the impact of two after – school recreation programs. Journal of Park and Recreation Administration. 14 (3). 23 – 44.

Baron, S. Ingham, K. (1995). 21 ways to build your teenagers self esteem. Sage, London.

Battle J. (1987). 9 – 18 : Crucial years for self esteem in children and youth . Edmonton: James Battle & assoc.

Battle J. (1991). Self – esteem research : A summary of relevant findings . Edmonton, Albert, Canada: University of Alberta Printing Services.

- Rumpel, C. and Harris, T. B. (1994). The influence of weight on adolescents self esteem. *Journal of psychosomatic Research* , 38, 547 – 556.
- Sigma Assessment Systems, Inc. (1994). 1994/1995 Sigma catalog. Port Huron, MI: Author.
- Singelis, T.M; Bond, M.H.; Sharkey , W.F and Siu Yiu Lai, C. (1999). Unpackaging Culture's Influence on Self-Esteem and Embarrassability . *Journal of Cross-Cultural Psychology*, Vol. 30, No. 3, 315-341.
- Stetson, E. G. and Stetson R. (2001). Educational Assessment. In Walker C.E. and Roberts, M. C. *Clinical Child Psychology*. (third Edition) John Willey and Sons. New York.
- Younesi, J. (1998). Study of Psychosocial adjustment among physically disabled children and adolescents in relation to the development of body image. Unpublished Ph.D. Thesis . University of London. UK.
- Sandiego, CA: Academic Press.
- PAR winter 1994 Catalog professional Testing Resources (1994). Odessa FL; Psychosocial Assessment Resources.
- Piaget. J. (1970). *Genetic Epistemology* , Columbia University Press . New York.
- Predinger, D.J. (1994). Multicultural assessment standards: A compilation for counseling . *Measurement & Evaluation in Counseling & Development* , 27, 68 – 73.
- PRO – ED 1994 Catalog : Tests materials , books, and journal . (1994). Austin , TX: PRO – ED.
- Rawson, H. E. & McIntosh, D. (1991). Does Camping really lead to change in self esteem? *Camping Magazine*. 63.6 18 – 20.
- Riggs, J.M. (1985). Review of Culture–Free Self–Esteem Inventories for Children and Adults. In J.V. Mitchell, Jr. (Ed), *Ninth mental measurements yearbook* (Vol . 1, pp. 423 – 424). Lincoln : University of Nebraska, The Buros Institute of Mental Measurement.